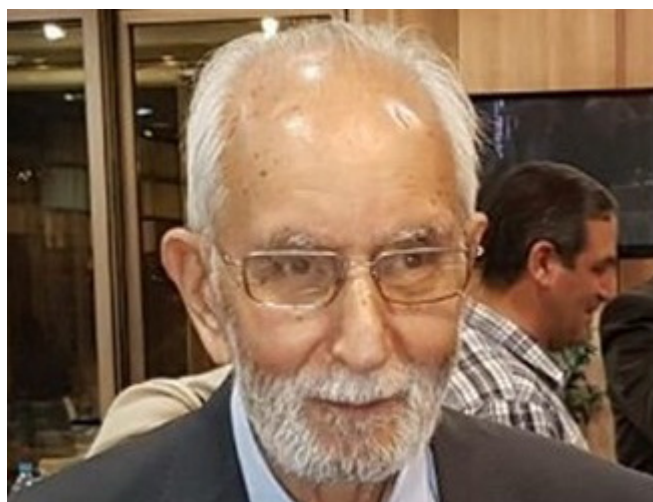

استاد بزرگوار دکتر محمد علی موحد

دوم خرداد ماه ، زاد روز دکتر محمدعلی موحد، مورخ، محقق، مترجم و مصحح متولد ۱۳۰۸، تبریز است.

آشنایی با یکی از مفاخر آذربایجان، استاد بزرگوار دکتر محمد علی موحد

امروز دوم خرداد ماه ، زاد روز دکتر محمدعلی موحد، مورخ، محقق، مترجم و مصحح متولد ۱۳۰۸، تبریز است. بسیاری از اهالی آذربایجان و شهروندان تبریز، از این پیر افتخار آفرین آذربایجان، شناخت ناچیزی در حد تصویر و تصویری از یک بزرگوار خیر مدرسه ساز و بانی خیر مدرسه دبیرستان دخترانه دکتر موحد در منطقه یاغچیان و نیز خیر کتابخانه ساز و بانی خیر کتابخانه دکتر موحد در منطقه یاغچیان تبریز در ذهن دارند. لذا بجاست که با بزرگداشت این استاد فرهیخته، در راستای بیان حق بزرگی که ایشان به حق برگردن همه ما ایرانی ها و نیز آذربایجانی ها دارند، عمل نماییم.

دکتر موحد، از منظر شخصیتی حقوق دانی برجسته با مدرک دکترای حقوق خصوصی از دانشگاه تهران می باشند که با بیش از ۳۰ سال سابقه تدریس در دانشگاههای مختلف ایران، در قامت یک عارف، در محور کاری شمس پژوهی، کاری کرده اند کارستان در زنگار زدایی از چهره شمس تبریزی و به کنار زدن حجاب ناآشنایی ایرانیان با چهره شمس و با تصحیح و تنقیح مقالات شمس تبریزی، در سال 1369 جایزه کتاب سال ۱۳۶۹ را کسب نموده اند.

دکتر محمدعلی موحد، در قامت یک مورخ، محقق و مترجم، با تألیف کتاب «خواب آشفته نفت» در دو جلد، جایزه کتاب سال را کسب نموده و به خاطر تألیف کتاب «در هوای حق و عدالت» جایزه اندیشه را کسب می نمایند و در کارنامه درخشان خود، تألیف کتابهایی چون: سیرالملوک از فضل الله روزبهان خنجی (تصحیح و تنقیح) مبالغه مستعار (بررسی اسناد وزارت خارجه بریتانیا درباره مالکیت جزایر سه گانه ایرانی)، مقالات شمس تبریزی (تصحیح و تنقیح)، شمس تبریزی، ابن بطوطه، خواب آشفته نفت و ... و ترجمه آثاری چون : سفرنامه ابن بطوطه، مالیات سرانه و تأثیر آن در گرایش به اسلام (دانیل دنت)، خزران (آرتور کستلر)، چهار مقاله در آزادی (ایزایا برلین) و ... را دارند.

فزون بر آثار صدرالذکر، دکتر موحد با تألیف و انتشار مقالات متعددی در زمینه های گوناگون از جمله معارف اسلامی و مباحث حقوقی در نشریات مختلف از جمله مجله کانون وکلای دادگستری، مجله راهنمای کتاب، سخن، یغما، جهان کتاب و ... منشاء اثر بوده و با ارائه سخنرانی های متعدد در زمینه های حقوق، اندیشه و ادب فارسی، تاریخ نفت، زکات دانش خود را در اختیار پژوهشگران و اندیشمندان جامعه قرار داده اند.

لذا نوشتن درباره بزرگی که رندانه به عالم و اسبابش خنده می زند کار صعب و دشواری است و از آن دشوارتر نگرستن به احوال مردی است که شاید سرآمد مردان است از باب پژوهش و از بابت نگارش. از همین روست شاید که هر کس که می خواهد از محمدعلی دیلمقانی موحد معروف و مشهور به محمدعلی موحد بنویسد، درمی ماند که چه بنویسد؟ از کسی که درس خوانده حقوق است و پژوهشگر تاریخ و مصحح و منقح آثار بزرگی که فخر مؤلفش است و صد البته فراموش نباید کرد کار صعب او را در ترجمه آثار بزرگ فلسفی. این است که می گوئیم نوشتن از محمدعلی موحد سخت دشوار است. مردی که از اهالی آذربایجان است و در سختکوشی و تیزهوشی میراث دار پدران بزرگ و اهل فضل خویش است و در تلاش و پشتکار و خستگی ناپذیری از همان آبشخوری خورده و می خورد که بزرگان آذری زبان ایران زمین نوشیده اند و سیری نپذیرفته اند. اینکه می گوئیم سختکوشی از آن اوست که محمدعلی موحد سالیان سال برای تصحیح و تنقیح «مقالات شمس» زحمت سفر و دشواری گشتن و جستجو را به جان می خرد تا کاری کند کارستان و بایسته شمس تبریزی چه برای به سرانجام رساندن این امر خطیر که محتاج وسعت اطلاع و احاطه ذهن و دقت نظر و وسواس علمی فراوان است تنها از عهده امثال محمدعلی موحد بر می آید نه پیادگان اندک مایه ای چون ما.

محمدعلی موحد اما ارادت ویژه ای به همشهری اش "شمس" دارد و همین ارادت او را به مجال پژوهش در باب شمس می کشاند. خودش درباره انگیزه هایش از پرداختن به شمس می گوید: خود غریبی در جهان چون شمس نیست. سالها پیش که بر سر مزار مولانا با اوراق آشفته و سردرگم مقالات شمس مشغول بودیم این گفته سوزناک مولانا را در دل مکرر می کردیم و بر این غربت بی مانند که نزدیک به هشت قرن ادامه یافته است می اندیشیدیم. در طول این مدت دراز مجلدات ضخیمی از سوی اهل تحقیق به عنوان شرح مثنوی و مولانا نوشته آمد. ولی از کسی که مولانا این همه گفتار خود را صدای او می دانست یادی نشد. گاهی شهادانی از مبتدعان از رق پوش زرق فروش که از راه و رسم شمس به کلی بیگانه بودند به نام او دکانهای نوآراستند و علمها و کتله را برافراشتند. فی الواقع غربت شمس چنان بود که برخی از اهل علم وجود تاریخی او را یکسره منکر بودند و برخی دیگر وی را مردی عامی از زمره قلندران بی سر و پا می پنداشتند که مولانا نام او را بهانه طبع آزمایی و غزل پردازی کرده است.

از همین رو شاید باید کشف دوباره شمس را مرهون زحمات مخلصانه محمدعلی موحد دانست. گرچه خود او در این راه خضوع و تواضع بی مانندی را به کار می گیرد تا بلکه ارج و اجر گذشتگان را بالاتر ببرد که اگر تلاش بی شائبه او نبود، مقالات شمس هم نبود. گرچه نسخه های خطی مقالات را محققینی چون «رتیر» و «عبدالباقی گلپینارلی» از زوایای کتابخانه ها بیرون کشیدند و معرفی کردند و مرحوم فروزانفر نخستین محقق ایرانی بود که پس از دریافت عکسی از نسخه مقالات به ارتباط عجیب مطالب آن با مثنوی مولانا توجه داد، اما تلاش کم نظیر و دقت فراگیر محمدعلی موحد بود که مقالات شمس را لااقل در زبان فارسی دوباره زنده کرده و حالا من و امثال من می توانند به راحتی هرچه تمام و در آرامش و آسایش کلام خود به مطالعه و تحقیق درباره آن بپردازند.

کار سترگی که موحد در این مجموعه انجام داده است نجات مقالات شمس از پریشانی و از هم گسیختگی مقالات است. خودش در این باره می گوید: در میان مجموعه هایی که از مواعظ و گفتارهای سرسلسله گان طریقت مولوی به دست داریم تنها مقالات شمس است که از سواد به بیاض نینجامیده و به صورت مشتئی یادداشت از هم گسیخته و نامنظم باقی مانده است. لیکن این سخنان با همه آشفتگیها و ناتمامیها، چون الماس در میان مقالات دیگر می درخشد...

مقالات شمس سرتاسر وجد و حال و شور و نشاط است. جملات آن با همه شکستگی و درهم ریختگی، از صفا و جاذبه خیره کننده ای سرشار است. احساس گرمی و روشنایی و وسعت خاصی در سرتاسر آن موج می زند. گفتار شمس با همه سادگی و بی پیرایگی نغز و شیرین و آبدار است. وقتی او سخن در می آید خیال می کنی که مولانا شعر می سراید. بیانی پر نشئه و آهنگ، تنیده از تار و پود طنز و تمثیل، خالی از هر گونه تکلف و فضل فروشی پر از خیالهای رنگین و اندیشه های بلند، لبریز از روح و حرکت. و البته تمام تلاش مصحح و منقح این مقالات نجات و دوباره سازی و رهایی آن از شکستگیها و درهم ریختگیهاست و چه تلاش پرثمری و چه کوشش پر فایده ای. کار اصلی محمدعلی موحد نظم و نسق دادن به آن همه پراکندگی است و الحق و الانصاف که سخن گزاف نیست اگر بنویسیم که او خوب و بسیار خوب از عهده این عهد بر آمده است و ما را با اثری سرشار از دقت و صلابت روبرو می سازد.

با این همه شهرت محمدعلی موحد همه به تصحیح و تنقیح نیست بلکه او عرصه عمل در صفحات دیگر علوم به ویژه تاریخ نیز دارد و معروفترین و مشهورترین اثرش در این میان کتاب دو جلدی ارزنده و ذیقیمت خواب آشفته نفت است. موحد برای نوشتن این کتاب همان صبر و حوصله ای را به خرج داده که در مقالات شمس. از همین روست شاید که هر دو کتاب برنده جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی شده اند. او کار پژوهش برای تألیف کتاب «خواب آشفته نفت» را از اوایل انقلاب آغاز کرده است. گرچه خودش می گوید: همانطور که در مقدمه کتاب اشاره کرده ام اوایل انقلاب از مرحوم حسینی کارشناس نفت دوره مصدق درباره ملی شدن صنعت نفت و ماجراهای آن پرسیده ام. این نشان می دهد که این سؤال همیشه برای من وجود داشته که چطور شد که نهضت ملی وا رفت. از او پرسیدم آیا درباره آن روزها یادداشتهایی هم دارد که داشت. این نشان می دهد که یک خارخاری به قول علمای قدیم، از همان زمان در دل من بوده و ادامه داشته. بنابراین هرچه می دیدم یادداشت می کردم و توجهی کردم و در حافظه نگه می داشتم.

دکتر موحد اینک در نود سالگی همچون نوجوانی پرتلاش، پرشور و شاداب است و انرژی بخش، ایشان که عضو افتخاری خانه توسعه آذربایجان می باشند. چندی پیش در جمع اعضای خانه و شهروندان تبریزی از حقوق شهروندی سخن به میان آوردند و نشان دادند که در کنار پژوهش های تاریخی و ادبی، هیچ غفلتی از زندگی اجتماعی امروز و نیازهای جامعه نداد.

موسسه فرهنگی هنری صفای امید (غیرتجاری)
شماره ثبت ۳۴۳۲۱

شاید در پایان این مختصر یادآوری این مطلب شایسته باشد. که بگوییم دکتر موحد با بنیان نهادن، موسسه فرهنگی هنری صفای امید در تبریز، اهدافی چون: - ارتقا سطح آموزش و هنر نوجوانان بویژه در دوره دبیرستان، شناسایی و تشویق دانش آموزان مستعد و کوشش برای علاقمند کردن و شکوفایی استعدادها. - کمک به دانش آموزان مستعد مستمند که اولیای آنها از عهده هزینه های ضروری تحصیل آنها بر نمی آیند. دایر کردن کتابخانه عمومی قابل استفاده در کلیه سطوح تحصیلی از مراحل ابتدایی و دبیرستانی تا عالی ترین مراحل دانشگاهی. اهتمام در انجام تحقیقات به منظور معرفی بزرگان و جلب نسل جوان به افتخارات و مفاخر تاریخی این دیار و تبیین سهم مهم مردم در شکل گیری و ارتقا فرهنگ ملی ایران زمین را، نیز پی می گیرند.

خانه توسعه آذربایجان در برابر بزرگی همچو شخصیت جامع و افتخار آفرینی سر تعظیم به درگاه ایزد یکتا فرود می آورد و یکصدا این شعر مولانا را بر میخواند که: یارب دل بازش ده، صد عمر درازش ده فخرش ده و نازش ده، تا فخر بود ما را.

دوم خرداد ماه، زاد روز استاد محمدعلی موحد عزیز، این فخر آذربایجان و ایران فرخنده باد. عمرشان مستدام. انشالله

2 خرداد 1398- تبریز- خانه توسعه آذربایجان